

Vadovėlio „Mikołaj Gładysz. Historia III. Podręcznik dla klasy trzeciej liceum i technikum. Czasy współczesne. Gdańskie wydawnictwo oświatowe. 2004.“

RECENZIIJA

Šis vadovėlis, kuriame nušviečiami 1945 – 2004 m. laikotarpio įvykiai bei procesai Lenkijoje ir pasaulyje, yra įdomus ir novatoriškas. Dviejuose didelės apimties skyriuose nagrinėjama Lenkijos istorija, kituose dviejuose – visuotinė. Vadovėlyje gausu juodai baltų ir spalvotų iliustracijų, diagramų, jis išsiskiria gana originaliu autorinio teksto ir labai vykusiai parinktų, dažnai mažai žinomų, šaltinių komponavimu. Prie kiekvieno paragrafo pateikiamos pratybų užduotys – klausimai ir problemos apmąstymams bei diskusijoms, papildomos literatūros sąrašas žingeidiems (dla docieklowych), platus sąvokų aiškinimas (leksykon), prie daugelio paragrafų chronologinės lentelės (kalendarium). Šaltiniuose dažnai pateikiamos skirtingos nuomonės apie tuos pačius reiškinius bei įvykius.

Lietuviška tematika vadovėlyje, kuriame atskirai neaptariama ne tik kaimyninių Lenkijai šalių, bet ir dviejų supervalstybių – JAV bei TSRS istorija, suprantama, negausi, tiksliau jos beveik nėra. Tiktai 128 psl. paminėta, kad 1990 m. pavasarį visišką nepriklausomybę paskelbė Lietuva, o taip pat Estija, Latvija bei Gruzija (kas šių trijų šalių atžvilgiu ne visai tikslu) ir išspausdinta nuotrauka, vaizduojanti Vilniaus gyventojų ryžtą ginti nepriklausomybę 1991 m. sausio mėnesį. 79 psl. aptariama pokarinė gyventojų migracija iš Lenkijos ir į Lenkiją, tame tarpe ir lietuvių, kurių esą išvyko arba buvo priversti išvykti į tuometinę Lietuvos TSR net 14 tūkst. ir žemėlapyje rodykle parodyta jų migracijos kryptis.

Tačiau lietuviai iš Lenkijos 1945 ir vėlesniais metais nebuvo griežtai verčiami išvykti ir patys vengė „repatrijuotis“ į Lietuvos TSR. Suvalkų krašto lietuvių „repatriaciją“, tiksliau trėmimus į Lietuvos TSR vykdė nacistiniai okupantai, kada iš gimtųjų vietų buvo priversti išvykti 11955 lietuviai, kas sudarė 70% visų tenykščių lietuvių, o 1944 – 1945 m. „į atskirus kaimus sugrįžo nuo 35% iki 80% išvykusių šeimų. Buvo padaryta neįkainuojama žala krašto tautiškumui” [žr.: O. Burauskaitė. Suvalkų krašto lietuvių trėmimas. Punkskas, 1997, p. 71]. Taigi, tikint iš Punksko kilusios jaunos lietuvių istorikės, baigusios studijas Kauno universitete, tyrinėjimu, galima teigti, kad M. Gładysz vadovėlio informacija apie lietuvių prievartinę migraciją iš Lenkijos baigiantis karui ir pokario pradžioje yra klaidinga.

Beje, vadovėlyje pasitaiko klaidų ir visiškai nesusijusių su lietuviška tematika. Pvz.: 15 ir 19 puslapiuose pateikiami skirtingi, vieni kitiems prieštaraujantys duomenys apie kovojusių pusių nuostolius Korėjos kare 1950 – 1953 metais;

26 psl. Grubios klaidos trumpame atominės energetikos raidos aptarime;

53 pslp. Eric Hobsbawm vadinamas „vokiečių istoriku“, o iš tikrųjų jis Didžiosios Britanijos istorikas;

66 – 67 pslp. Lenkijos socialistų partija (PPS), veikusi iš nacistų išvaduotoje Lenkijoje, vadinama „marionetine grupuote“, kas yra tiesmukiškas supaprastinimas.

Žinoma, praktiškai nėra vadovėlių be vienokių ar kitokių klaidų ir M. Gladysz knyga – ne išimtis, o jos privalumai nusveria trūkumus.

2006 10 09

Algis Kasperavičius
Humanitarinių mokslų daktaras
Vilniaus universiteto docentas